

Hvem var værnepligtig? – Ikke alle kommer i lægdsrullen

Det er kun drenge eller mænd der kommer i lægdsrullen. Men det er ikke alle der kommer i lægdsrullen, nogle var undtaget fra værnepligten.

Før 1848 var det forældrenes stilling i samfundet, som var afgørende for, om man kom til at stå i lægdsrullen.

År	Værnepligtige	Undtaget for værnepligt
1788-1828	Kun sønner af bondestanden Mænd der var flyttet til byen fra landet	Sønner af gårdbrugere, som ikke selv var af bondestand
1829-1847	Som ovenfor Sønner af møllere, kromænd og landhåndværkere blev nu også regnet til landbostanden	Sønner af gårdbrugere, som ikke selv var af bondestand
1848	Alle mænd blev ekstraordinært indkaldt	
1849-1912	Den almindelige værnepligt blev indført i kongeriget og i hertugdømmerne, hvorefter alle mænd uanset stand var værnepligtige	Lærere og ordinerede gejstlige

Frihedsbrev

Personer med frihedsbrev var undtaget fra værnepligten. Fritagelsen skete ved kongelig resolution. I lægdsrullerne anvendes følgende forkortelser for frihedsbreve:

- GMS – gammel (gård)mands eneste søn
- SMS - syg (gård)mands eneste søn
- GBES - gårdbrugerens enkes eneste søn

Desuden kunne følgende få frihedsbrev:

- Gifte husmænd med børn
- Gårdmænd, der havde købt eller fæstet en gård
- Bondestandens sønner, der studerede eller havde taget en akademisk uddannelse.

Særligt for købstæder

Købstæderne var oprindeligt udenfor lægdsinddelingen. Men eftersom mange værnepligtige fra landet flyttede til byen, blev købstæderne i 1843 selvstændige lægd.

Før dette år blev tilflyttere registreret i det tilgrænsende landlægd. Eks. blev værnepligtige i København indtil 1833 registreret i Københavns Amts 1. lægd (Hvidovre) og fra 1833-1843 hos krigskommissæren for 1. sjællandske distrikt.